

elvekből és nemzetközi követelményekből kiindulva a hazai rendszer felépítését és működését mutatja be. Az utolsó fejezetben a legfontosabb hazai nukleáris létesítmény, a Paksi Atomerőmű sugárvédelmét ismerteti *Bujtás Tibor*. A fejezet az atomerőmű technológiai berendezéseinek bemutatásával kezdődik, végül a munkahelyi és környezeti sugárvédelmi ellenőrzési rendszerek tárgyalásával zárul.

A kötet a legfontosabb fogalmak meghatározásával, majd magyar nyelvű szakkönyvek jegyzékével fejeződik be. Az utóbbi kiegészíti az egyes fejezetekhez megadott – általában angol nyelvű – irodalmat. A hiánypótló könyv a sugárvédelem teljes területét lefedi, ezért minden sugárvédelemmel foglalkozó szakember figyelmébe ajánljuk.

Gáspárdy Géza, Kerekes Andor

HÍREK – ESEMÉNYEK

CSÁKÁNY ANTAL (1933–2010)

2010. augusztus 1-jén elhunyt *Csákány Antal* villamosmérnök, a KFKI egykori tudományos főmunkatársa és az ELTE nyugalmazott egyetemi adjunktusa. Középiskoláit a kőszegi és a budapesti bencés gimnáziumban végezte, 1951-ben érettségizett kitűnő eredménnyel, majd a Budapesti Műszaki Egyetemen 1956-ban szerzett villamosmérnöki diplomát. Első munkahelye az Egyesült Izzó volt. 1957-ben került a KFKI-ba, ahol nukleáris elektronikai műszerek fejlesztésével, majd a számítógépek közötti digitális adatátvitel kérdéseivel foglalkozott. Különösen nagy érdeklődéssel és eredményességgel tanulmányozta a méréselméletben és a jelfeldolgozás terén felmerülő problémákat. Ezek felismerése és hatékony kezelése a természettudományos kutatásokban alkalmazott műszerek fejlesztésekor és gyártásuk során alapvető jelentőségű. Az 1970-es évektől kezdődően az intersztelláris rádiójelek (esetleg üzenetek) adatfeldolgozása terén végzett elméleti és gyakorlati kutatásokba is bekapcsolódott. A '80-as évek elejétől a kisszámítógépek alkalmazási lehetőségeit vizsgálva, azok oktatásban való felhasználása keltette fel a figyelmét.

Az egyetemi oktatásban már pályája kezdetétől részt vett. Az ELTE Atomfizikai Tanszékén 1959-től félállású tanársegéd, 1965-től adjunktus, majd 1992 januárjától főállású egyetemi adjunktus volt. 1997-ben történt nyugdíjba vonulásáig az egyetem Információtechnikai Laboratóriumát vezette, majd utána szerződéssel 2007-ig még tanított, amíg ebben betegsége meg nem gátolta. 48 éven keresztül végzett oktatói tevékenységet, amelyet számos díjjal és kitüntetéssel ismertek el. Munkásságát számos cikk, egyetemi jegyzet és szakkönyv fémjelzi, amelyek többsége még ma is keresett az antikváriumokban.

Ennyit mondanak a pusztá tények, azonban Csákány Antal életműve ennél sokkal színesebb. A KFKI fénykorában egyike volt az intézet, majd később kutatóközpont „esőcsinálóinak”, aki meghatározó szerepet játszott az elektronikus műszerek és számítógépek fejlesztésében és alkalmazásainak feltérképezésében.

1982-ben, a *Fizikai Szemlében* *Antal Jánossal* közösen írt *Fizika és a számítástechnika* című cikkükben, hazánkban az elsők között hívták fel a szakmai olvasóközönség figyelmét a számítástechnikára, mint „a tudomány, technika, a gazdasági, sőt a mindennapi élet egyre több területén is lassanként nélkülözhetlenné váló eszköztárra”. Ezzel kapcsolatban érdekességgként feltétlenül meg kell említeni az általa tréfaként kidolgozott *jelentésgenerátort*, egy olyan számítógépes programot, amely a betáplált szakmai és közhely-szókincsből jelentést írt a megadott paramétereknek (jelentés hossza, témaköre, pozitív, vagy éppen negatív eredménye stb.) megfelelően.

A program nagy derűtséget okozott a KFKI kutatói és az ELTE munkatársai, diákjai között egyaránt. Nem lehet nem észrevenni azt a kifinomultságot, ahogyan egy alapvetően szakmai munkával egyszerre népszerűsíti a számítástechnikát, megmutatja annak alkalmazhatóságát egy laikusok által korábban elképzelhetetlenek tűnő területen, egyúttal ráirányítja a figyelmet egy (csak?) akkoriban gyakran tapasztalt visszárs társadalmi gyakorlatra.

Csákány Antal szeretett tanítani, és meghatározó szerepe volt abban, hogy fizikusok oktatásában az elektronika (informatika-számítástechnika) területén az élenjáró legkorszerűbb ismeretek eljutottak a hallgatókhoz. Előadásai rendkívül népszerűek voltak a hallgatók körében, az előadóterem mindig zsúfolásig megtelt, még a tanárszakosok is tömegesen vettek részt az érdekes és mindig szórakoztató órákon. Ebben nagy része volt nagyszerű humorérzékének is. Egykori hallgatói ma is idézik egyes kiszólásait, mint például „A gondolat ostobasága lenyűgöző!”, vagy „Kérem szépen, az IBM-PC-ből sok minden kimaradt, főleg az IBM-PC.”

Sok esetben egyetemen kívüli, *civil* személyek is hasznos dolgokat tanulhattak az előadásokból. Megemlíthető például, hogy egy későbbi neves hazai orvosprofesszor, akinek szakterülete a pszichológia és a hipnózis lett, rendszeresen ott ült a padokban. (A

tényekhez tartozik, hogy az említett orvos kandidátusi vizsgája egyik melléktárgyának az elektronikát választotta. Később azután közösen több műszert és vizsgafeladatát is kifejlesztettek.)

Fontos hangsúlyozni, hogy oktatói tevékenységét nemcsak a szigorú elméleti megalapozottság, hanem a gyakorlatiasságra, a megtanultak alkalmazására való törekvés is jellemezte. Volt fizikushallgatói említik, hogy az *Elektronika* tárgyából a szakos ellenőrző dolgozatokon túl, vizsgafeladatként mindenkinek előre el kellett készítenie egy személyre szabott áramköri tervet, amely a szóbeli vizsga alapját képezte. Az elektronikus áramkörök kidolgozása során a hallgatók olyan problémákkal szembesültek, amelyekkel a hasonló témákban dolgozó szakemberek a munkájuk során nap mint nap találkozhatnak.

Behatóan foglalkozott a fizika oktatásának problémáival is. Ebben társa volt fél évszázadon át felesége, *Judit* is, aki 30 évig az ELTE Radnóti Gyakorló Iskolájában, majd 10 évig az ELTE Tanárképző Főiskolai Karának Fizika Tanszékén tanított fizikát és fizika szak módszertant.

Csákány Antal már 1977-ben felhívta a figyelmet a fizika oktatásának hiányosságaira *Kaptafa-fizika (mérnökszemmel a fizikaoktatásról)* című cikkében, majd 1996-ban az informatika oktatása kapcsán nyomatékosabban fogalmazott: „Egy ország egészséges szellemi életéhez hozzátartozik, hogy saját felsőfokú képzésében előállítsa az egyes fontos szakterületek ismereteit újabb generációknak tovább örökítő tanárokat, valamint ugyanezen területek – legalább poten-

ciálisan – prominens művelőit. A fizika kétségtelenül azon stúdiumok közé tartozik, amelynek a tudományos fejlődés követésében-művelésében, a hétköznapi élet jelenségeinek megértésében, a világnépek kialakításában nagyon jelentékeny szerep jut. Az efféle ismeretek közismerten elfogadottak – amit csak az a néhány médiariporter cáfol, akik spirituális fölényként emlegetik ebbéli ismereteik fogyatékoságait.”

Az oktatással kapcsolatos felismerések a családjában is alkalmazásra kerültek, *Anikó* lánya mérnök lett, és matematikát oktat a Műegyetemen, három fiú unokáját pedig ő maga vezette be a számítástechnika és informatika rejtelmeibe.

Talán kevésbé ismert, hogy szeretett és tudott főzni, szakmai kreativitását természetes módon egészítette ki a kreatív hobbi, a főzés. Mindig új ötletekkel, új ételekkel kísérletezett, vagy a hagyományos étkeket igyekezett új ízekkel gazdagítani.

Életének utolsó éveiben betegsége visszafogta fizikai aktivitását, azonban szellemi frissessége és közéleti érdeklődése töretlen maradt. Hosszú telefonbeszélgetésekben vitatta meg a szakmai közélet és hazai politika eseményeit, és továbbra is élénken érdeklődött a KFKI – vagy korszerűbben fogalmazva, „a csillebérci telephely” – mindennapjai iránt. Utolsó ilyen beszélgetésére e sorok írójával halála előtt három nappal került sor.

Csákány Tóni hirtelen hagyott itt bennünket. Családján kívül egykori tanítványainak, kollégáinak és közeli ismerőseinek is nagyon fog hiányozni.

Bencze Gyula

A TÁRSULATI ÉLET HÍREI

Új helyre költözik az Eötvös Loránd Fizikai Társulat

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat elhagyva eddigi Fő utcai, az MTESZ székházában található irodáját, 2010 októbere folyamán új helyre, a KFKI csillebérci telephelyére költözik.

A pontos cím: 1121 Budapest, Konkoly Thege Miklós út 29–33., 31. épület, II. emelet, 315. szoba.

A költözés nem érinti a Társulat telefon- és faxszámát, az továbbra is (1) 201-8682. A Társulat Nagy Margó ügyvezető titkáránál található mobiltelefon-száma: 06-20-5703085.

A Társulat a költözés kapcsán megújítja elektronikus postacímét is, amely mail.elft@gmail.com.

Szerkesztőség: 1027 Budapest, II. Fő utca 68. Eötvös Loránd Fizikai Társulat. Telefon/fax: (1) 201-8682

A Társulat Internet honlapja <http://www.elft.hu>, e-postacíme: mail.elft@mtesz.hu

Kiadja az Eötvös Loránd Fizikai Társulat, felelős: Szatmáry Zoltán főszerkesztő.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. A szerzőknek tiszteletpéldányt küldünk.

Nyomdai előkészítés: Kármán Tamás, nyomdai munkálatok: OOK-PRESS Kft., felelős vezető: Szatmáry Attila ügyvezető igazgató.

Terjeszti az Eötvös Loránd Fizikai Társulat, előfizethető a Társulatnál vagy postautalványon a 10200830-32310274-00000000 számú egyszámlán.

Megjelenik havonta, egyes szám ára: 780.- Ft + postaköltség.

HU ISSN 0015–3257 (nyomtatott) és HU ISSN 1588–0540 (online)